

Osvrti, recenzije, prikazi

Duško Lončar^[1]

Poezija sućuti siromašnima (Socijalni motivi u poeziji Višnje Lovrić-Mencej)

(Socijalni motivi u poeziji Višnje Lovrić-Mencej)

*Pjesniče, ti si - gle - ispred čovječanstva
Da bijednicima otreš svima suze,
Da budeš branič čovječjeg dostojanstva,
Da pjesmu pjevaš i čuvaš stare Muze. [2]*

Ovim stihovima tragično preminuli hrvatski pjesnik Ivan Goran Kovačić obvezao je pjesnike da budu branici čovječjeg dostojanstva i sućutni brisači sirotinjskih suza. Na tragu te humane Goranove poetike našla se i naša zavičajna pjesnikinja Visnja Lovrić-Mencej.

Tragove socijalne osjetljivosti nalazimo već u biblijskim tekstovima Markova i Lukina Evanđelja: *A Isus reče svojim učenicima: Zaista, kažem vam, teško će bogataš u kraljevstvo nebesko. Ponovno vam velim: Lakše je devi kroz uši iglene nego bogatašu u kraljevstvo Bozje.*^[3] U početku je Crkva bila institucija siromašnih kakvom je i danas želi vidjeti novoizabrani papa Franjo.

Prema svojim tematskim preokupacijama sva je književnost socijalno markirana. Me-

đutim, u užem književno-teorijskom i povijesnom značenju sustavnije možemo govoriti o socijalnoj književnosti od početka 20. stoljeća do Drugog svjetskog rata, a kod nas i u periodu između dva rata, a potom i u postmodernističkim književnim djelima. Stvaralački vrhunac ona dostiže 30-ih godina u djelima Stevana Galogaže, Augusta Cesarca i Miroslava Krleže. S naglašenom socijalnom komponentom u svojoj poeziji afirmirali su se hrvatski pjesnici antologijskog značaja: Silvije Strahimir Kranjčević, A.G. Matoš, Dobriša Cesarić, Tin Ujević, Miroslav Krleža, Josip Pupačić, Antun Branko Šimić i Šime Vučetić, čije pjesme smo utkali u svoju memoriju pa ih govorimo sebi i drugima kad se zaželimo ljepote čovjekova duha.

Socijalna problematika u djelima navedenih autora nije utemeljena samo na suosjećanju s poraženima, osiromašenim i uvrijeđenima, već je i kritika socijalne neosjetljivosti, bunt protiv tako britko polariziranog svijeta siromaštva i bogatunstva, te ogorčeni revolt protiv tlačitelja obespravljenog puka.

II.

Naša zavičajna pjesnikinja Višnja Lovrić-Mencej koja u svom pjesničkom opusu ima 8 stihobirki (*Nisam vrijeme*, 1984, *A da je sve to ljubav*, 1999, *Pjesmom se branim*, 2000, *Ispod duge*, 2002, *Iznad boli*, 2003, *Poruke vjetra*, 2005, *Kapi pelina*, 2007, *Bugine tužbalice*, 2009) i niz razasutih pjesama po uglednim književnim časopisima kao što su Rusan u Bjelovaru i Osvit u Mostaru.

Nema sumnje da se Višnja Lovrić-Mencej afirmirala kao pjesnikinja intimne lirske poezije s refleksivnim naglascima, ali nije ostala indiferentna ni prema socijalnoj problematici vremena u kojem živi i stvara.

U prvoj zbirki *Nisam vrijeme* tiskanoj 1984. godine njezin lirski subjekt ispunjen je ponajčešće nesretnom ljubavlju i tugom zbog raskida s voljenim bićem, pa socijalnoj problematici u toj zbirki gotovo i nema mjesta. U drugoj zbirki *A da je sve to ljubav* socijalna problematika potihlo postaje preokupacijom lirskog subjekta. U pjesmi *Molitva za razmetne sinove* pjesnikinja kontrastira svijet bogatih i siromašnih. To socijalno raslojavanje društva postat će čestotnom motivskom građom u kasnijim stihobirkama. U sljedeće dvije zbirke *Pjesmom se branim* i *Ispod duge* socijalna tematika je marginizirana, ali će zato u idućima doseći svoju kulminaciju.

U zbirci *Iznad boli* tiskanoj u Biblioteci *Brod-ska riječ* u Slavonskom Brodu nalazi se tematska cjelina od 15 pjesama koja je naslovljena po istoimenoj pjesmi *Gospodaru sjena*. O tom ciklusu književnica i znanstvenica Katica Čorkalo Jemrić s pravom konstatira: *Tu se autorica s gnusanjem protivi nemoralnoj zbilji koja umjesto dobrote, privlačnosti i humanosti svoje "šarene zastave" kiti lažnim vrijednostima. I dok snosi posljedice takvnih prilika postajući žrtvom boga novca i materijalnih dobara, osobno poniženje potiskuje bolom stideći se što su ljudi takvi. Upravo će u tim naglašeno subjektivnim socijalnim motivima progovoriti neposrednije u ime drugog čovjeka, u ime mnogih, zauzeta idejom da ispačeni, zakinuti, iskorišteni i odbačeni ne postanu sjene lišene dostojanstva pred bićem novovjekih gospodara.*[4]

Socijalna problematika produbljuje se u zbirki *Poruke vjetra*. U stihovima ove zbirke socijalni motivi su detaljizirani. Siromasima ponestaje kruha i glad se udomljava u njihovim bijednim izbama. Hladni dodir gladi nazočan je u pjesmi *Dobro je*:

Dobro je
Vode ima
Za sol ćemo imati
Bit će kruha[5]

U zbirki *Kapi pelina* socijalna problematika poprima značajnije razmjere. U epistolarno intoniranoj pjesmi ove zbirke pojavljuje se motiv socijalne i političke raslojenosti društva kao nemila posljedica Domovinskog rata:

I rat je u međuvremenu bio
Razdijelio nas na jedne i druge
Na velike i male. Siromašne i bogate. Dobre i loše.[6]

Vrijeme u kojem obitava lirski subjekt ove pjesme nije mu ni etički ni politički sklono, pa zato doživljava i egzistencijalne traume. Uzroke socijalnog raslojavanja i etičkog pada ljudskih vrednota pjesnikinja otkriva u općem slomu moralnih načela svijeta koji je okružuje. Za tu tvrdnju nalazimo kao potporu u pjesmi Tat koja nas već naslovnom sintagmom uvodi u svijet lopovluka i materijalne grabežljivosti:

Tješim te. To se događa,
Tko zna zašto. Ali grabe, krađu sve
Ideje, misli, sutra.
Oni su slika svog vremena.[7]

Lirski subjekt ove poezije egzistencijalno je uzdrman. Njegove financijske krize uvjetovane su pomanjkanjem novca za podmirenje brojnih prispjelih računa i ostalih materijalnih izdataka. Ta motivska građa nazočna je u pjesmi *Banalno jutro*:

Jutro započinje
računom za avans, storno računima, specifikacijama
skladištenjem vlastitih proizvoda
izrada, dostava i ugradnja PVC stolarije
na obiteljskim i stambenim zgradama.[8]

Motiv malograđanštine pjesnikinja otvara u pjesmi *Malogradske sličice*:

Komunikacija malogradske ulice
tako je stalna i zarazna
Samo rijetki ne postaju njenim žrtvama
Život nam prolazi u žrvnju pakosnih laži
koje ne poznaju nebesku čistoću naših srda-
ca.[9]

Opterećen lažima, ponizen ogovaranjima i

zasićen materijalnim obmanama lirski subjekt doveden je na razinu pobune. Glad je stalna motivska konstanta socijalne poezije Višnje Lovrić-Mencej. Ne gladuju samo siromasi, već i njihovi kućni ljubimci. Atmosferom gladi sirotinje i njenih životinja prožeta je pjesma *Lovi miševе, Pinki*:

Naš mačak nema što jesti. Gladan je.
Mijauče žalosno i tužno.
Kažem mu: Lovi miševе. Lovi miševе, Pinki
Teška su vremena.[10]

Aveti gladi sudbinski se i samodopadno poigravaju s poniženim siromasima koji ne uspijevaju pronaći kolut spasa za plovidbu u mutnoj i nabujaloj rijeci socijalne besćutnosti.

Posljednja tiskana zbirka poezije Višnje Lovrić-Mencej *Bugine tužbalice* najznačajnije je socijalno markirana drama prostora i vremena u kojem njezin socijalno obespravljeni i materijalno ugroženi lirski subjekt tavori odbačen i usamljen. Poslodavci ne nagraduju teški rad brojnih radnika, već im oduzimaju i ono što su sizifovskom mukom stekli. A Crkva kaže da je to grijeh koji vapi do neba! U pjesmi *Mali čovjek* pjesnikinja realno i bespomoćno sagledava apsurdnost obezvrjeđivanja čovjekova rada koji radnika pretvara u siromaha.

Reznigniran zbog osobne nemoći da socijalno društvo pravednije artikulira, lirski subjekt u pjesmi SMS depresivno poručuje:

Dolazim kući u srijedu ili četvrtak
još nije sigurno.
Plaća jos nije bila ... to je sigurno
kada će biti, još se uvijek ne zna.
Pinki će ostati gladan.[11]

Najsnažnija socijalna pjesma Višnje Lovrić-Mencej *Gospodine šefe* ujedno je i vrhunac njezine socijalne osjetljivosti. Lirski subjekt u njezinim ranijim stihobirkama je patnik, stradalnik i materijalno opljačkani pojedinac, a u ovoj pjesmi on prerasta u pobunjenika, etičkog suca i protivnika svojim samodopadnim gospodarima.

Pjesnikinja kontinuirano socijalnu tematiku i u pjesmama objavljenim izvan zbirki. U poznatom časopisu *Osvit*, čiji je nakladnik Društvo hrvatskih književnika Herceg Bosne u Mostaru, objavljuje u dvobroju 1-2, 2010. godine dirljivu socijalnu pjesmu *U Ulici Vincenta iz Kastva*. To je socijalna drama umirovljenog profesora povijesti i slovenskog jezika Ilije koji je bačen na samo dno besmislene egzistencije:

Ispred nas tri kontejnera
gospodin Ilija, profesor povijesti i
slovenskog jezika
lagano, stidljivo, bolno
prekopava po smeću
i pronalazi
ostatke staroga kruha.
Tako prekopava dalje i traži.
Traži
večeru
doručak
za sebe i svoju bolesnu suprugu.[12]

Socijalnu obespravljenu umirovljenika pjesnikinja će crnohumorno ironizirati:

Blago zagrebačkim umirovljenim profesorima

Oni imaju puno kontejnera u
Zagrebu
mi u malom provincijskom gradu

tek jedan
i naši umirovljeni profesori ostaju
gladni
gladni
gladni...[13]

Iste godine pjesnikinja u časopisu *Osvit*, dvobroju 3 - 4, objavljuje ispovjedno intoniranu pjesmu *Stid me je, oče* u kojoj također dominira motiv gladi, socijalne bijede i poniženosti. Odgajan u kršćanskom ozračju poštenja i pravednosti lirski subjekt, utopljen u moru socijalne bešćutnosti, počinje sumnjati u etičke vrijednosti kojima ga je otac poučavao u djetinjstvu, pa ga osjećaj srama ne može pokolebati da iznevjeri očev patrijarhalni nazor utemeljen na pravdi i poštenju.

Duhovno bogatstvo lirskog subjekta, poniženo prokletstvom siromaštva, ipak proplamsa plamičkom nade u dolazak socijalno emotivnijih vremena:

Stid me je, oče, ovog siromaštva
a toliko bogatstva u srcu nosim.[14]

Materijalno osiromašen a duhovno bogat lirski subjekt ove pjesme podsjeća nas na istinu da se čovjek ne rađa siromašan ili bogat, nego da taj status stječe tijekom života. Bogataši koji posjeduju debele bankarske vrijednosti često nisu i bogataši duha. U svom bližnjem oni ne znaju prepoznati svetost Božje stvarateljske ruke, pa materijalno oskudnije pribijaju na križ siromaštva.

Višnja Lovrić-Mencej brojnim socijalnim pjesmama ne ruši moralno izopačeni svijet iako se povremeno buni protiv njegove destruktivne agresivnosti na temelje čovjekoljublja. Semanti-

ka njezine socijalne poezije u cijelosti korespondira sa starom ruskom poslovicom: Bogatstvo je grijeh od Boga, a siromaštvo je grijeh od ljudi.

[1] Mr. sc. Duško Lončar (1932. – 2017.) napisao je 2014. ovaj prikaz pjesničkog djelovanja Višnje Lovrić-Mencej, članice Društva hrvatskih književnika. Objavljujemo prikaz nakon smrti mr. sc. Duška Lončara kao znak poštovanja prema suradniku i počasnom članu Ogranka Hrvatskoga pedagoško-književnog zbora Bjelovar. Napomena Vladimira Strugara, priređivača prikaza.

[2] Kovačić, Ivan Goran: *Ognji i rože*, KS, Zagreb, 2004., str. 149.

[3] *Biblija - Novi zavjet*, KS, Zagreb, 2004., str. 19.

[4] Čorkalo Jemrić, Katica: *Pjesnikinja spokricem*. Pogovor knjizi Višnje Lovrić-Mencej: *Poruke vjetra*, Ogranak MH Novska, 2005., str. 93.

[5] Lovrić-Mencej, Višnja: *Poruka vjetra*, Ogranak MH Novska, 2005., str. 46.

[6] Lovrić-Mencej, Višnja: *Kapi pelina*, vl. nakl., Novska, 2007., str. 11.

[7] Lovrić-Mencej, Višnja: o.c., str. 17.

[8] Lovrić-Mencej, Višnja: o.c., str. 19.

[9] Lovrić-Mencej, Višnja: o.c., str. 22.

[10] Lovrić-Mencej, Višnja: o.c., str. 23.

[11] Lovrić-Mencej, Višnja: *Bugine tužbalice*, Ogranak MH Novska, 2009., str. 30.

[12] Lovrić-Mencej, Višnja: U Ulici Vincenta iz Kastava, *Osvit*, br. 1-2, Društvo hrvatskih književnika Herceg Bosne, Mostar, 2010., str. 30.

[13] Lovrić-Mencej, Višnja: U Ulici Vincenta iz Kastava, *Osvit*, br. 1-2, Društvo hrvatskih književnika Herceg Bosne, Mostar, 2010., str. 85.

[14] Lovrić-Mencej, Višnja: Stid me, oče, *Osvit*, br. 3-4, Mostar, 2010., str. 150.